

УДК 159.9

DOI <http://dx.doi.org/10.15421/102006>

ЕМОЦІЙНІ СТАНИ СТУДЕНТІВ НА СЕМІНАРСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТТЯХ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ EMOTIONAL STATES OF STUDENTS DURING SEMINAR EDUCATION CLASSES: GENDER ASPECT

Гричук О.В.,

к.психол.н., доц., доц. кафедри
психології та педагогіки,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»
oxana.gri@gmail.com

У статті представлено результати теоретичного аналізу проблеми емоційних станів студентів у закладах вищої освіти та емпіричного дослідження гендерних особливостей емоційних станів на семінарських навчальних заняттях. Розглянуто психологічні особливості семінарського заняття як засобу розвитку особистості й набуття професійно важливих компетентностей. В ході емпіричного дослідження виявлено гендерні особливості емоційних станів студентів протягом усього процесу навчання з першого по шостий курси. Встановлено ступінь вираженості самопочуття, активності та настрою у студентів I–VI курсів.

Ключові слова: емоційний стан, семінарське навчальне заняття, навчальний процес, самопочуття, активність, настрій, емоція.

Background. Actuality of studying the emotional states of students is due to the versatility and differentiation of emotional reactions and emotions of the individual in the educational process. The moods and emotion manifest in tense situations, for instance, during the seminar classes.

The **objective** of the present study is to highlight the results of theoretical analysis of the problem and empirical research of gender characteristics of emotional states of students in higher educational institutions during the seminars.

Method. The assessment of the peculiarities of the manifestations of emotional states of students has been carried out using the method “SAN: well-being, activity, mood” by V. Doskin, N. Lavrent'yeva, V. Sharay and M. Myroshnykov. The obtained data were processed using the STATISTICA 12 package (Bewick, Cheek, Ball, 2003). The t-test for independent samples was used to compare samples of male and female students (Buyul, Zefel, 2005; Ratner, 2009). The results of comparing mean values using the t-test (Mukaka, 2012) were evaluated by the level of significance, the statistical reliability of the result of calculations - differences of means (McCluskey, Ghaaliq Lalkhen, 2007). The **sample** included 193 students of I-VI courses of universities of Ukraine: 24 students of the I course, 45 students of the II course, 23 students of the III course, 48 students of the IV course, 33 students of the V course, 20 students of the VI course.

Results. As a result of the research, empirical indicators of students' emotional states (well-being, activity and mood) are determined during seminars at higher education institutions. Among male and female students from the I to the VI courses well-being has negative features. The highest indicators of the scale of “well-being” are observed among male subjects of the I year of study and female testees of the II year of study. The students from the I to the VI courses have positive signs of activity level. The speed of their mental functions is moderate. According to the scale “mood”, only the I year female students have positive tendencies in the manifestation of their emotional state. Male students of the I-VI courses, as well as female students of the II-VI courses have low scores of the scale of “mood”. They are dissatisfied and disappointed with the results of their own learning activities.

Conclusion. The prospects of further research concern the study of gender characteristics of emotional states of the I-VI year students during laboratory education classes.

Keywords: emotional state, seminar training, educational process, well-being, activity, mood, emotions.

Постановка проблеми. Важливість дослідження емоційних станів студентів на навчальних заняттях зумовлена багатогранністю і диференційованістю емоційних реакцій та емоцій особистості в юнацькому віці. Хоча настрої та емоції у цьому віці мають усвідомлений характер, вони яскраво проявляються в напружених ситуаціях, наприклад, під час семінарських навчальних занять.

Емоційні стани студентів відображаються в настроях, переживаннях, почуттях, ставленні до оточення. Успіхи в навчанні, взаємини з викладачами, соціально-психологічний клімат у колективі, з одного боку, а також психічні властивості особистості, внутрішня мотивація, навички самоконтролю і саморегуляції – з іншого впливають на навчальну діяльність студентів. Для емоційних процесів під час навчання характерні велика інтенсивність і швидкий перехід із одного в інший. Семінарські навчальні заняття в закладах вищої освіти є дослідницьким комунікативним засобом розвитку пізнавальних операцій, формування фахових компетентностей, внутрішньої мотивації до навчання, переживань і самозміни. Вони характеризуються емоційною напруженістю, оцінною ситуацією, відповідальністю, розумовим навантаженням, активністю. Емоційні стани студентів впливають на протікання всіх психічних процесів, закріплюються у професійно орієнтованій діяльності та переходять у стійкі особистісні риси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психології поширений діяльнісний підхід до вивчення емоційних станів особистості (Aleksandrov, 2019). Вивчались також психологічні особливості семінару як навчального методу (Spruijt, Jaarsma, Wolfhagen, Beukelen, Scherpbier, 2012). При цьому авторами було виявлено, що, на думку студентів, хід семінарського заняття, їх мотивація до навчання залежать від викладачів вишу, і для того, щоб спільна робота на занятті була ефективною, викладачі мають уміти ставити себе на місце студента. Проте поза увагою науковців залишилися гендерні особливості міркувань студентів стосовно організації навчального процесу на семінарах.

Емоційні стани студентів вивчаються під час їх навчальної діяльності. Особливого значення мають наукові праці, присвячені негативним емоційним станам у навчальній діяльності. Так, виявлено зв'язок негативних емоційних станів студентів та низьким рівнем розвитку емоційного інтелекту (Igumnova, 2013), напруженістю навчального процесу (Lys, 2016), станом емоційного збудження на іспиті (Diomidova, 2016), мотивацією до навчання (Berezovska, Yurkov, Synyshyna, 2016), гендерною компетентністю (Baydyuk, 2016), ставленням до вищої освіти загалом (Al-Sheeb, Abdulwahed, Hamouda, 2018).

На жаль, на сьогодні проводиться мало досліджень гендерних особливостей емоційних станів студентів усіх курсів під час лекційних, семінарських, лабораторних, самостійних навчальних занять. Так, досліджено зв'язок емоційних станів студентів коледжів з емоційними здібностями та емоційним інтелектом (Khan-Woehle, 2015), проте при цьому не виявлено гендерних відмінностей у визначенні, розумінні, регуляції

емоцій та емоційних станів. Вивчались також гендерні особливості прояву тривожності студентів у навчальній діяльності, стурбованості, переживань стосовно результатів та успішності навчання (Pelch, 2018), де було виявлено, що дівчата сприймають себе як таких, що більше хвилюються з приводу навчальних тестувань, аніж хлопці. Дослідження (Weis, Heikamp, Trommsdorff, 2013) показало, що вплив гендерної належності на навчальні досягнення опосередкований регулюванням поведінки студентів, а не стратегіями регулювання емоцій.

Мета роботи полягає у висвітленні результатів теоретичного аналізу проблеми та емпіричного дослідження гендерних особливостей емоційних станів студентів вищих навчальних закладів на семінарських заняттях.

Виклад основного матеріалу дослідження. У цьому дослідженні параметрами для оцінки проявів емоційних станів студентів на семінарських навчальних заняттях стали такі: 1) самопочуття, психоемоційні реакції на розумове навантаження, загальний психічний стан; 2) активність, рухливість, швидкість і темп психічних функцій; 3) настрій, особливості емоційного фону роботи фізіологічних і психічних функцій. Оцінка особливостей проявів емоційних станів студентів здійснювалась за допомогою методики «САН: самопочуття, активність, настрій» В. О. Доскіна, Н. О. Лаврентьєвої, В. Б. Шарай, М. П. Мірошникова (Barkanova, 2009). Респондентові надавався список із тридцяти пар ознак емоційного стану з протилежним значенням, що розташовані за принципом багатоступеневої шкали з індексами (3 2 1 0 1 2 3). Ознаки емоційного стану відображають силу, здоров'я, відчуття втоми (самопочуття); рухливість, швидкість і темп протікання психічних функцій (активність); емоційні складові психічних функцій (настрій). Студент обирає і позначає на бланку цифру, що відповідає його емоційному стану на момент проведення психологічного дослідження. При обробці отриманих даних враховувалися не стільки показники ступеня вираженості емоційного стану студентів під час семінарських навчальних занять, скільки їх співвідношення з іншими показниками функціонального стану («самопочуття», «активність», «настрій»).

Вибірку склали з 193 студенти I–VI курсів вищих навчальних закладів України: 24 студенти I курсу (9 дівчат, 15 хлопців), 45 – II курсу (18 дівчат, 27 хлопців), 23 – III курсу (9 дівчат, 14 хлопців), 48 – IV курсу (20 дівчат, 28 хлопців), 33 – V курсу (18 дівчат, 15 хлопців), 20 – VI курсу (11 дівчат, 9 хлопців). Отримані дані оброблено за допомогою пакету STATISTICA 12 (Bewick, Cheek, Ball, 2003). Для порівняння вибірок студентів чоловічої і жіночої статі застосовано t-критерій для незалежних вибірок (Buyul, Zefel, 2005; Ratner, 2009). Результати порівняння середніх значень із використанням t-критерію (Mukaka, 2012) оцінювались за рівнем значущості, тобто статистичної достовірності результату обчислень – розрізень середніх (McCluskey, Ghaaliq Lalkhen, 2007).

Було порівняно середні значення показників самопочуття, активності і настрою хлопців I та II курсів на семінарських навчальних заняттях. За показниками: 1) «самопочуття» вибірка з хлопців I курсу має середній бал

3,86, вибірка з хлопців II курсу – 3,51. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,640837$); 2) «активність» вибірка з хлопців I курсу має середній бал 4,40, вибірка з хлопців II курсу – 4,22. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,194262$); 3) «настрій» вибірка з хлопців I курсу має середній бал 3,46, вибірка з хлопців II курсу – 3,59. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,279742$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою хлопців I та II курсів на семінарських заняттях не виявлено ($p > 0,1$).

При порівнянні середніх значень показників самопочуття, активності і настрою дівчат I та II курсів на семінарах було виявлено, що за показниками: 1) «самопочуття» вибірка з дівчат I курсу має середній бал 3,22, вибірка з дівчат II курсу – 3,44. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,916557$); 2) «активність» вибірка з дівчат I курсу має середній бал 4,33, вибірка з дівчат II курсу – 4,66. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,696147$); 3) «настрій» вибірка з дівчат I курсу має середній бал 4,11, вибірка з дівчат II курсу – 3,83. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,765065$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою дівчат I та II курсів на семінарських заняттях не виявлено ($p > 0,1$).

У хлопців та дівчат I і II курсів показники за шкалою «самопочуття» перебувають на рівні нижче від середнього. У хлопців ці показники на першому курсі вищі, ніж на другому курсі, а у дівчат – нижчі. Під час семінарських навчальних занять студенти зазнають значного розумового навантаження і відчувають себе виснаженими, втомленими, млявими. За шкалою «активність» у дівчат та хлопців показники відображають середній рівень вираженості, причому у хлопців вони більш позитивні на першому курсі, а у дівчат – на другому. Студенти активні, рухливі, швидкі, уважні, захоплені, схвильовані, з вираженим бажанням працювати під час навчального заняття. Показники за шкалою «настрій» у дівчат I курсу перебувають на середньому рівні вираженості. Дівчата-першокурсниці життєрадісні, спокійні, оптимістичні. Показники за цією шкалою у хлопців I і II курсів, а також у дівчат на II курсі перебувають нижче від середнього рівня вираженості. Вони сумні, песимістичні, нещасливі, незадоволені і розчаровані результатами власного навчання.

Порівнюючи середні значення показників самопочуття, активності і настрою хлопців I та III курсів на семінарських навчальних заняттях, було виявлено, що за шкалами: 1) «самопочуття» вибірка з хлопців I курсу має середній бал 3,86, вибірка з хлопців III курсу – 3,57. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично

значущо не розрізняються ($p = 0,434772$); 2) «активність» вибірка з хлопців I курсу має середній бал 4,40, вибірка з хлопців III курсу – 4,50. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,761112$); 3) «настрій» вибірка з хлопців I курсу має середній бал 3,46, вибірка з хлопців III курсу – 3,42. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,966566$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою хлопців I та III курсів на семінарських заняттях не виявлено ($p > 0,1$).

Порівнюючи середні значення показників самопочуття, активності і настрою дівчат I та III курсів на семінарських навчальних заняттях, встановлено, що за шкалами: 1) «самопочуття» вибірка з дівчат I курсу має середній бал 3,22, вибірка з дівчат III курсу – 3,55. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,521227$); 2) «активність» вибірка з дівчат I курсу має середній бал 4,33, вибірка з дівчат III курсу – 4,44. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,730795$); 3) «настрій» вибірка з дівчат I курсу має середній бал 4,11, вибірка з дівчат III курсу – 3,44. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,504209$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою дівчат I та III курсів на семінарських заняттях не виявлено ($p = 0,1$).

У хлопців та дівчат I і III курсів показники за шкалою «самопочуття» перебувають нижче від середнього рівня вираженості. У хлопців вони на першому курсі вищі, ніж на третьому, а в дівчат – нижчі. На семінарах хлопці та дівчата відчують себе слабкими, розбитими, знесиленими. За шкалою «активність» у дівчат та хлопців показники відображають середній рівень вираженості, причому у всіх студентів ці показники до III курсу підвищуються. Студенти активні, швидкі, рухливі, захоплені ходом навчального заняття. Показники за шкалою «настрій» у дівчат I курсу перебувають на середньому рівні вираженості. Вони життєрадісні, веселі, спокійні, оптимістичні. Показники за цією шкалою у хлопців I і III курсів, а також у дівчат на III курсі перебувають нижче від середнього рівня вираженості. Вони сумні, песимістичні, розчаровані.

Було також зіставлено середні значення показників самопочуття, активності і настрою хлопців I та IV курсів на семінарських навчальних заняттях. За показниками: 1) «самопочуття» вибірка з хлопців I курсу має середній бал 3,86, вибірка з хлопців IV курсу – 3,57. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,929626$); 2) «активність» вибірка з хлопців I курсу має середній бал 4,40, вибірка з хлопців IV курсу – 4,10. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів

статистично значущо не розрізняються ($p = 0,180676$); 3) «настрій» вибірка з хлопців I курсу має середній бал 3,46, вибірка з хлопців IV курсу – 3,50. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,061762$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою хлопців I та IV курсів на семінарських заняттях не виявлено ($p > 0,1$).

При порівнянні середніх значень показників самопочуття, активності і настрою дівчат I та IV курсів на семінарах виявлено, що за показниками: 1) «самопочуття» вибірка з дівчат I курсу має середній бал 3,22, вибірка з дівчат IV курсу – 3,20. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,728793$); 2) «активність» вибірка з дівчат I курсу має середній бал 4,33, вибірка з дівчат IV курсу – 4,55. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,467108$); 3) «настрій» вибірка з дівчат I курсу має середній бал 4,11, вибірка з дівчат IV курсу – 3,60. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,212654$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою дівчат I та IV курсів на семінарських заняттях не виявлено ($p > 0,1$).

У хлопців та дівчат I і IV курсів показники за шкалою «самопочуття» перебувають нижче від середнього рівня вираженості; вони незначно знижуються порівняно з I курсом. На семінарських навчальних заняттях студенти сумні, песимістичні, легко втомлюються. За шкалою «активність» у дівчат та хлопців показники відображають середній рівень вираженості, причому у хлопців вони більш позитивні на першому курсі, а в дівчат – на другому. У студентів виражене бажання працювати на семінарах. Показники за шкалою «настрій» у хлопців перебувають нижче від середнього рівня вираженості і незначно підвищуються від I до IV курсу. Хлопці відчувають на семінарах невдоволення, сум, песимізм. Настрій у дівчат на IV курсі порівняно з I курсом змінюється з позитивного на поганий, на IV курсі вони сумні, схвилювані, не задоволені власними результатами.

Порівнявши середні значення показників самопочуття, активності і настрою хлопців I та V курсів на семінарських навчальних заняттях, було виявлено, що за шкалами: 1) «самопочуття» вибірка з хлопців I курсу має середній бал 3,86, вибірка з хлопців V курсу – 3,53. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 1,000000$); 2) «активність» вибірка з хлопців I курсу має середній бал 4,40, вибірка з хлопців V курсу – 4,80. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,457688$); 3) «настрій» вибірка з хлопців I курсу має середній бал 3,46, вибірка з хлопців V курсу – 3,86. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,333465$).

Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою хлопців I та V курсів на семінарських заняттях не виявлено ($p > 0,1$).

Зіставивши середні значення показників самопочуття, активності і настрою дівчат I та V курсів на семінарських навчальних заняттях, встановлено, що за шкалами: 1) «самопочуття» вибірка з дівчат I курсу має середній бал 3,22, вибірка з дівчат V курсу – 3,38. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,308532$); 2) «активність» вибірка з дівчат I курсу має середній бал 4,33, вибірка з дівчат V курсу – 4,66. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,182344$); 3) «настрій» вибірка з дівчат I курсу має середній бал 4,11, вибірка з дівчат V курсу – 3,50. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,740696$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою дівчат I та V курсів на семінарських заняттях не виявлено ($p > 0,1$).

У хлопців та дівчат I і V курсів показники за шкалою «самопочуття» перебувають нижче від середнього рівня вираженості. У хлопців вони на першому курсі вищі, ніж на п'ятому, а в дівчат – нижчі. На семінарах хлопці і дівчата виснажені та легко втомлюються. За шкалою «активність» у дівчат та хлопців показники відображають середній рівень вираженості, причому у всіх студентів ці показники на V курсі, порівняно з I, підвищуються. Вони працюють на семінарських заняттях, розмірковують над проблемними запитаннями. Показники за шкалою «настрій» у хлопців перебувають нижче від середнього рівня вираженості і незначно підвищуються від I до V курсу. На семінарах хлопці сумні, песимістичні. Настрій у дівчат на V курсі навчання, порівняно з I, змінюється з позитивного на негативний, вони стають більш схвильованими на семінарських заняттях, незадоволеними власними результатами.

Було зіставлено також середні значення показників самопочуття, активності і настрою хлопців I та VI курсів на семінарських навчальних заняттях. За показниками: 1) «самопочуття» вибірка з хлопців I курсу має середній бал 3,86, вибірка з хлопців VI курсу – 3,66. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,489198$); 2) «активність» вибірка з хлопців I курсу має середній бал 4,40, вибірка з хлопців VI курсу – 4,44. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,798657$); 3) «настрій» вибірка з хлопців I курсу має середній бал 3,46, вибірка з хлопців VI курсу – 3,44. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,592440$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою хлопців I та VI курсів на семінарських заняттях не виявлено ($p > 0,1$).

При порівнянні середніх значень показників самопочуття, активності і настрою дівчат I та VI курсів на семінарах було виявлено, що за показниками: 1) «самопочуття» вибірка з дівчат I курсу має середній бал 3,22, вибірка з дівчат VI курсу – 3,36. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,595794$); 2) «активність» вибірка з дівчат I курсу має середній бал 4,33, вибірка з дівчат VI курсу – 4,54. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,823553$); 3) «настрій» вибірка з дівчат I курсу має середній бал 4,11, вибірка з дівчат VI курсу – 3,90. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,578476$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою дівчат I та VI курсів на семінарських заняттях не виявлено ($p > 0,1$).

У хлопців та дівчат I і VI курсів показники за шкалою «самопочуття» перебувають нижче від середнього рівня вираженості, причому на VI курсі вони незначно знижуються у хлопців, а в дівчат – підвищуються порівняно з I курсом. За шкалою «активність» у дівчат та хлопців показники відображають середній рівень вираженості, і вони підвищуються до VI курсу. Показники за шкалою «настрій» у хлопців на I і VI курсі і в дівчат на VI курсі перебувають нижче від середнього рівня вираженості. Дівчата на I курсі, на відміну від VI, оптимістичні, відчують на семінарах задоволення.

Порівнявши середні значення показників самопочуття, активності і настрою хлопців II та III курсів на семінарських навчальних заняттях, було виявлено, що за шкалами: 1) «самопочуття» вибірка з хлопців II курсу має середній бал 3,51, вибірка з хлопців III курсу – 3,57. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,661699$); 2) «активність» вибірка з хлопців II курсу має середній бал 4,22, вибірка з хлопців III курсу – 4,50. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,115779$); 3) «настрій» вибірка з хлопців II курсу має середній бал 3,59, вибірка з хлопців III курсу – 3,42. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,314234$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою хлопців II та III курсів під час семінарських занять не виявлено ($p > 0,1$).

Порівнявши середні значення показників самопочуття, активності і настрою дівчат II та III курсів на семінарських навчальних заняттях, виявлено, що за шкалами: 1) «самопочуття» вибірка з дівчат II курсу має середній бал 3,44, вибірка з дівчат III курсу – 3,55. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,407266$); 2) «активність» вибірка з дівчат II курсу має середній бал 4,66, вибірка з дівчат III курсу – 4,44. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів

статистично значущо не розрізняються ($p = 0,958341$); 3) «настрій» вибірка з дівчат II курсу має середній бал 3,83, вибірка з дівчат III курсу – 3,44. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,299414$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою дівчат II та III курсів під час семінарських занять не виявлено ($p > 0,1$).

У хлопців та дівчат II і III курсів показники за шкалою «самопочуття» перебувають нижче від середнього рівня вираженості, причому порівняно з II курсом на третьому вони незначно зростають. Показники за шкалою «активність» у дівчат та хлопців мають середній рівень вираженості, але у хлопців вони з II до III курсу зростають, а у дівчат – знижуються. Показники за шкалою «настрій» у студентів перебувають нижче від середнього рівня вираженості, і вони, порівняно з II курсом, незначно знижуються.

Було зіставлено середні значення показників самопочуття, активності і настрою хлопців II та IV курсів на семінарських навчальних заняттях. За показниками: 1) «самопочуття» вибірка з хлопців II курсу має середній бал 3,51, вибірка з хлопців IV курсу – 3,57. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,650165$); 2) «активність» вибірка з хлопців II курсу має середній бал 4,22, вибірка з хлопців IV курсу – 4,10. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,963992$); 3) «настрій» вибірка з хлопців II курсу має середній бал 3,59, вибірка з хлопців IV курсу – 3,50. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,298427$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою хлопців II та IV курсів під час семінарських занять не виявлено ($p > 0,1$).

При порівнянні середніх значень показників самопочуття, активності і настрою дівчат II та IV курсів на семінарах виявлено, що за показниками: 1) «самопочуття» вибірка з дівчат II курсу має середній бал 3,44, вибірка з дівчат IV курсу – 3,20. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,565486$); 2) «активність» вибірка з дівчат II курсу має середній бал 4,66, вибірка з дівчат IV курсу – 4,55. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,685930$); 3) «настрій» вибірка з дівчат II курсу має середній бал 3,83, вибірка з дівчат IV курсу – 3,60. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,197692$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою дівчат II та IV курсів під час семінарських занять не виявлено ($p > 0,1$).

У хлопців та дівчат II і IV курсів показники за шкалою «самопочуття» перебувають нижче від середнього рівня вираженості, причому вони на IV

курсів незначно підвищуються у хлопців, а в дівчат знижуються порівняно з II. За шкалою «активність» у дівчат та хлопців показники відображають середній рівень вираженості і знижуються до IV курсу порівняно з II. Показники за шкалою «настрій» у студентів перебувають нижче від середнього рівня вираженості і, порівняно з II курсом, на IV знижуються.

Порівнявши середні значення показників самопочуття, активності і настрою хлопців II та V курсів на семінарських навчальних заняттях, встановлено, що за шкалами: 1) «самопочуття» вибірка з хлопців II курсу має середній бал 3,51, вибірка з хлопців V курсу – 3,53. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,640837$); 2) «активність» вибірка з хлопців II курсу має середній бал 4,22, вибірка з хлопців V курсу – 4,80. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,623035$); 3) «настрій» вибірка з хлопців II курсу має середній бал 3,59, вибірка з хлопців V курсу – 3,86. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,997118$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою хлопців II та V курсів під час семінарських занять не виявлено ($p > 0,1$).

Порівнявши середні значення показників самопочуття, активності і настрою дівчат II та V курсів на семінарських навчальних заняттях, ми виявили, що за шкалами: 1) «самопочуття» вибірка з дівчат II курсу має середній бал 3,44, вибірка з дівчат V курсу – 3,38. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,171070$); 2) «активність» вибірка з дівчат II курсу має середній бал 4,66, вибірка з дівчат V курсу – 4,66. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,258617$); 3) «настрій» вибірка з дівчат II курсу має середній бал 3,83, вибірка з дівчат V курсу – 3,50. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,427234$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою дівчат II та V курсів на семінарських заняттях не виявлено ($p > 0,1$).

У хлопців та дівчат II і V курсів показники за шкалою «самопочуття» перебувають нижче від середнього рівня вираженості, причому, порівняно з II курсом, на V курсі у хлопців вони незначно підвищуються, а в дівчат – знижуються. Показники за шкалою «активність» у студентів відображають середній рівень вираженості, причому у хлопців вони з II до V курсу незначно зростають, а в дівчат – залишаються такими ж. Показники за шкалою «настрій» у студентів перебувають нижче від середнього рівня вираженості, причому порівняно з II курсом на V курсі у хлопців вони незначно підвищуються, а в дівчат – знижуються.

При порівнянні середніх значень показників самопочуття, активності і настрою хлопців II та VI курсів на семінарських навчальних заняттях встановлено, що за показниками: 1) «самопочуття» вибірка з хлопців II курсу має середній бал 3,51, вибірка з хлопців VI курсу – 3,66. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,693661$); 2) «активність» вибірка з хлопців II курсу має середній бал 4,22, вибірка з хлопців VI курсу – 4,44. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,435509$); 3) «настрій» вибірка з хлопців II курсу має середній бал 3,59, вибірка з хлопців VI курсу – 3,44. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,167992$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою хлопців II та VI курсів під час семінарських занять не виявлено ($p > 0,1$).

При порівнянні середніх значень показників самопочуття, активності і настрою дівчат II та VI курсів на семінарах було виявлено, що за показниками: 1) «самопочуття» вибірка з дівчат II курсу має середній бал 3,44, вибірка з дівчат VI курсу – 3,36. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,592994$); 2) «активність» вибірка з дівчат II курсу має середній бал 4,66, вибірка з дівчат VI курсу – 4,54. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,880396$); 3) «настрій» вибірка з дівчат II курсу має середній бал 3,83, вибірка з дівчат VI курсу – 3,90. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,727431$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою дівчат II та VI курсів під час семінарських занять не виявлено ($p > 0,1$).

У хлопців та дівчат II і VI курсів показники за шкалою «самопочуття» перебувають нижче від середнього рівня вираженості, причому вони на VI курсі незначно підвищуються у хлопців, а в дівчат – знижуються порівняно з II курсом. За шкалою «активність» у дівчат та хлопців показники відображають середній рівень вираженості, причому вони на VI курсі навчання незначно підвищуються у хлопців, а в дівчат знижуються порівняно з II курсом. Показники за шкалою «настрій» у студентів перебувають нижче від середнього рівня вираженості, причому вони на VI курсі навчання незначно знижуються у хлопців, а в дівчат – підвищуються порівняно з II курсом.

Порівнявши середні значення показників самопочуття, активності і настрою хлопців III та IV курсів на семінарських навчальних заняттях, виявлено, що за шкалами: 1) «самопочуття» вибірка з хлопців III курсу має середній бал 3,57, вибірка з хлопців IV курсу – 3,57. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично

значущо не розрізняються ($p = 0,428115$); 2) «активність» вибірка з хлопців III курсу має середній бал 4,50, вибірка з хлопців IV курсу – 4,10. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,107039$); 3) «настрій» вибірка з хлопців III курсу має середній бал 3,42, вибірка з хлопців IV курсу – 3,50. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,076598$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою хлопців III та IV курсів під час семінарських занять не виявлено ($p > 0,1$).

Порівнявши середні значення показників самопочуття, активності і настрою дівчат III та IV курсів на семінарських навчальних заняттях, виявлено, що за шкалами: 1) «самопочуття» вибірка з дівчат III курсу має середній бал 3,55, вибірка з дівчат IV курсу – 3,20. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,676186$); 2) «активність» вибірка з дівчат III курсу має середній бал 4,44, вибірка з дівчат IV курсу – 4,55. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,763544$); 3) «настрій» вибірка з дівчат III курсу має середній бал 3,44, вибірка з дівчат IV курсу – 3,60. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,055878$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою дівчат III та IV курсів на семінарських заняттях не виявлено ($p > 0,1$).

У хлопців та дівчат III і IV курсів показники за шкалою «самопочуття» перебувають нижче від середнього рівня вираженості, причому, порівняно з III курсом, на IV курсі у хлопців вони залишаються на тому самому рівні, а в дівчат – знижуються. Показники за шкалою «активність» у студентів відображають середній рівень вираженості, при цьому у хлопців вони з III до IV курсу незначно знижуються, а в дівчат – зростають. Показники за шкалою «настрій» у студентів перебувають нижче від середнього рівня вираженості, причому порівняно з III курсом на IV курсі у студентів вони незначно підвищуються.

При порівнянні середніх значень показників самопочуття, активності і настрою хлопців III та V курсів на семінарських навчальних заняттях встановлено, що за показниками: 1) «самопочуття» вибірка з хлопців III курсу має середній бал 3,57, вибірка з хлопців V курсу – 3,53. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,434772$); 2) «активність» вибірка з хлопців III курсу має середній бал 4,50, вибірка з хлопців V курсу – 4,80. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,305504$); 3) «настрій» вибірка з хлопців III курсу має середній бал 3,42, вибірка з хлопців V курсу – 3,86. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що

дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,365832$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою хлопців III та V курсів під час семінарських занять не виявлено ($p > 0,1$).

При порівнянні середніх значень показників самопочуття, активності і настрою дівчат III та V курсів на семінарах виявлено, що за показниками: 1) «самопочуття» вибірка з дівчат III курсу має середній бал 3,55, вибірка з дівчат V курсу – 3,38. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,814898$); 2) «активність» вибірка з дівчат III курсу має середній бал 4,44, вибірка з дівчат V курсу – 4,66. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,365028$); 3) «настрій» вибірка з дівчат III курсу має середній бал 3,44, вибірка з дівчат V курсу – 3,50. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,652351$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою дівчат III та V курсів під час семінарських занять не виявлено ($p > 0,1$).

У хлопців та дівчат III і V курсів показники за шкалою «самопочуття» перебувають нижче від середнього рівня вираженості, причому вони на V курсі незначно знижуються порівняно з III курсом. За шкалою «активність» у дівчат та хлопців показники відображають середній рівень вираженості, причому на V курсі вони незначно знижуються у хлопців, а в дівчат – підвищуються порівняно з III курсом. Показники за шкалою «настрій» у студентів перебувають нижче від середнього рівня вираженості, причому на V курсі вони незначно підвищуються порівняно з III курсом.

Порівнявши середні значення показників самопочуття, активності і настрою хлопців III та VI курсів на семінарських навчальних заняттях, виявлено, що за шкалами: 1) «самопочуття» вибірка з хлопців III курсу має середній бал 3,57, вибірка з хлопців VI курсу – 3,66. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,975363$); 2) «активність» вибірка з хлопців III курсу має середній бал 4,50, вибірка з хлопців VI курсу – 4,44. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,606919$); 3) «настрій» вибірка з хлопців III курсу має середній бал 3,42, вибірка з хлопців VI курсу – 3,44. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,573257$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою хлопців III та VI курсів під час семінарських занять не виявлено ($p > 0,1$).

Порівнявши середні значення показників самопочуття, активності і настрою дівчат III та VI курсів на семінарських навчальних заняттях, встановлено, що за шкалами: 1) «самопочуття» вибірка з дівчат III курсу має середній бал 3,55, вибірка з дівчат VI курсу – 3,36. Критерій рівності

дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,237309$); 2) «активність» вибірка з дівчат III курсу має середній бал 4,44, вибірка з дівчат VI курсу – 4,54. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,887562$); 3) «настрій» вибірка з дівчат III курсу має середній бал 3,44, вибірка з дівчат VI курсу – 3,90. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,217952$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою дівчат III та VI курсів під час семінарських занять не виявлено ($p > 0,1$).

У хлопців та дівчат III і VI курсів показники за шкалою «самопочуття» перебувають нижче від середнього рівня вираженості, причому, порівняно з III курсом, на VI курсі у хлопців вони підвищуються, а в дівчат – знижуються. Показники за шкалою «активність» у студентів відображають середній рівень вираженості, при цьому у хлопців вони з III до VI курсу незначно знижуються, а в дівчат – зростають. Показники за шкалою «настрій» у студентів перебувають нижче від середнього рівня вираженості, причому, порівняно з III курсом, на VI курсі вони незначно підвищуються.

Порівняння середніх значень показників самопочуття, активності і настрою хлопців IV та V курсів на семінарських навчальних заняттях засвідчило, що за показниками: 1) «самопочуття» вибірка з хлопців IV курсу має середній бал 3,57, вибірка з хлопців V курсу – 3,53. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,929626$); 2) «активність» вибірка з хлопців IV курсу має середній бал 4,10, вибірка з хлопців V курсу – 4,80. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,595546$); 3) «настрій» вибірка з хлопців IV курсу має середній бал 3,50, вибірка з хлопців V курсу – 3,86. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,395933$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою хлопців IV та V курсів під час семінарських занять не виявлено ($p > 0,1$).

При порівнянні середніх значень показників самопочуття, активності і настрою дівчат IV та V курсів на семінарах виявлено, що за показниками: 1) «самопочуття» вибірка з дівчат IV курсу має середній бал 3,20, вибірка з дівчат V курсу – 3,38. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,400731$); 2) «активність» вибірка з дівчат IV курсу має середній бал 4,55, вибірка з дівчат V курсу – 4,66. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,447144$); 3) «настрій» вибірка з дівчат IV курсу має середній бал 3,60, вибірка з дівчат V курсу – 3,50. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично

значущо не розрізняються ($p = 0,039080$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою дівчат IV та V курсів під час семінарських занять не виявлено ($p > 0,1$).

У хлопців та дівчат IV і V курсів показники за шкалою «самопочуття» перебувають нижче від середнього рівня вираженості, причому на V курсі вони незначно знижуються у хлопців, а в дівчат – підвищуються порівняно з IV курсом. За шкалою «активність» у дівчат та хлопців показники відображають середній рівень вираженості, причому на V курсі вони незначно підвищуються порівняно з IV курсом. Показники за шкалою «настрій» у студентів перебувають нижче від середнього рівня вираженості, при цьому вони на V курсі у хлопців незначно підвищуються, а у дівчат – знижуються порівняно з IV курсом.

Порівнявши середні значення показників самопочуття, активності і настрою хлопців IV та VI курсів на семінарських навчальних заняттях, виявлено, що за шкалами: 1) «самопочуття» вибірка з хлопців IV курсу має середній бал 3,57, вибірка з хлопців VI курсу – 3,66. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,495780$); 2) «активність» вибірка з хлопців IV курсу має середній бал 4,10, вибірка з хлопців VI курсу – 4,44. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,418016$); 3) «настрій» вибірка з хлопців IV курсу має середній бал 3,50, вибірка з хлопців VI курсу – 3,44. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,052039$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою хлопців IV та VI курсів під час семінарських занять не виявлено ($p > 0,1$).

При порівнянні середніх значень показників самопочуття, активності і настрою дівчат IV та VI курсів на семінарських навчальних заняттях встановлено, що за шкалами: 1) «самопочуття» вибірка з дівчат IV курсу має середній бал 3,20, вибірка з дівчат VI курсу – 3,36. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,293057$); 2) «активність» вибірка з дівчат IV курсу має середній бал 4,55, вибірка з дівчат VI курсу – 4,54. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,615454$); 3) «настрій» вибірка з дівчат IV курсу має середній бал 3,60, вибірка з дівчат VI курсу – 3,90. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,461752$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою дівчат IV та VI курсів під час семінарських занять не виявлено ($p > 0,1$).

У хлопців та дівчат IV і VI курсів показники за шкалою «самопочуття» перебувають нижче від середнього рівня вираженості, причому, порівняно з IV курсом, на VI курсі вони незначно підвищуються. Показники за шкалою

«активність» у студентів відображають середній рівень вираженості, причому на VI курсі у хлопців вони незначно підвищуються, а в дівчат – знижуються порівняно з IV курсом. Показники за шкалою «настрій» у студентів перебувають нижче від середнього рівня вираженості, причому на VI курсі незначно знижуються у хлопців, а в дівчат вони підвищуються порівняно з IV курсом.

Порівняння середніх значень показників самопочуття, активності і настрою хлопців V та VI курсів на семінарських навчальних заняттях засвідчило, що за показниками: 1) «самопочуття» вибірка з хлопців V курсу має середній бал 3,53, вибірка з хлопців VI курсу – 3,66. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,489198$); 2) «активність» вибірка з хлопців V курсу має середній бал 4,80, вибірка з хлопців VI курсу – 4,44. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,709991$); 3) «настрій» вибірка з хлопців V курсу має середній бал 3,86, вибірка з хлопців VI курсу – 3,44. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,194656$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою хлопців V та VI курсів під час семінарських занять не виявлено ($p > 0,1$).

При порівнянні середніх значень показників самопочуття, активності і настрою дівчат V та VI курсів на семінарах виявлено, що за показниками: 1) «самопочуття» вибірка з дівчат V курсу має середній бал 3,38, вибірка з дівчат VI курсу – 3,36. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,079749$); 2) «активність» вибірка з дівчат V курсу має середній бал 4,66, вибірка з дівчат VI курсу – 4,54. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,252146$); 3) «настрій» вибірка з дівчат V курсу має середній бал 3,50, вибірка з дівчат VI курсу – 3,90. Критерій рівності дисперсій Левіна вказує на те, що дисперсії двох розподілів статистично значущо не розрізняються ($p = 0,295181$). Статистично достовірних відмінностей між показниками самопочуття, активності і настрою дівчат V та VI курсів під час семінарських занять не виявлено ($p > 0,1$).

У хлопців та дівчат V і VI курсів показники за шкалою «самопочуття» перебувають нижче від середнього рівня вираженості, причому на VI курсі вони незначно підвищуються у хлопців, а в дівчат – знижуються порівняно з V курсом. За шкалою «активність» у дівчат та хлопців показники відображають середній рівень вираженості, при цьому на VI курсі вони незначно знижуються порівняно з V курсом. Показники за шкалою «настрій» у студентів перебувають нижче від середнього рівня вираженості, причому на VI курсі у хлопців вони незначно знижуються, а в дівчат – підвищуються порівняно з V курсом.

Висновки. В результаті проведеного дослідження були визначені емпіричні показники емоційних станів студентів на семінарських навчальних заняттях у закладах вищої освіти – самопочуття, активність, настрій. У хлопців та дівчат з I по VI курси самопочуття має негативні риси прояву. Студенти почуваються слабкими, виснаженими, знесиленими, втомленими, млявими, сонливими. Найвищі показники за шкалою «самопочуття» спостерігаються у хлопців на I курсі, а у дівчат – на II курсі; відповідно найнижчі показники у хлопців за цією шкалою – на II курсі, у дівчат – на IV. У хлопців та дівчат з I по VI курси рівень активності має позитивні ознаки, причому у хлопців найвищі показники активності спостерігаються на V курсі, а у дівчат – на II і V курсах; найнижчі показники у хлопців за шкалою «активність» – на IV курсі, у дівчат – на I. На семінарах студенти активні, рухливі, швидкі, уважні, міркують, виконують різноманітні форми навчальної діяльності, захоплені ходом заняття, почуваються схвильовано. Швидкість і темп їх психічних функцій мають середній ступінь вираженості. За шкалою «настрій» тільки у дівчат на I курсі виявлено позитивні тенденції у прояві їх емоцій, що виявляється у веселості, працездатності, хорошему настрої, спокійному психоемоційному стані, оптимізмі, задоволенні, сповненні надіями на краще. Хлопці I–VI курсів, а також дівчата II–VI курсів за шкалою «настрій» мають низькі показники. Це свідчить про те, що вони відчують розчарування і незадоволення результатами власної навчальної діяльності.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі пов'язані з дослідженням гендерних особливостей емоційних станів студентів I–VI курсів на лабораторних навчальних заняттях.

Бібліографічні посилання

- Aleksandrov, Yu. V. (2019), "Theoretical aspects of the study of gender features of emotional states in adolescence" [Teoretychni aspekty doslidzhennya hendernykh osoblyvostey emotsiynykh staniv v yunatskomu vitsi]. *Current issues of theory and practice of psychological and pedagogical training in the modern educational space [Aktualni pytannya teorii ta praktyky psykholoho-pedahohichnoyi pidhotovky fakhivtsiv v umovakh suchasnoho osvithnoho prostoru]*. Kharkiv: KHDFAK, [in Ukrainian].
- Al-Sheeb, B. A., Abdulwahed, M. S., Hamouda, A. S. (2018), "Impact of first-year seminar on student engagement, awareness, and general attitudes toward higher education", *Journal of Applied Research in Higher Education*, № 10 (1).
- Barkanova, O. V. (2009), *Methods for diagnosing the emotional sphere: psychological workshop [Metodiki diagnostiki emotsional'noy sfery: psikhologicheskiiy praktikum]*, Litera-print, Krasnoyarsk [in Russian].
- Baydyuk, N. (2016), "Quest as an interactive method of forming gender competence of future social educators" [Kvest yak interaktyvnyy metod formuvannya hendernoyi kompetentnosti maybutnikh sotsialnykh pedahohiv], *Gender paradigm of educational space [Henderna paradyhma osvithnoho prostoru]*, № 3/4, p. 134–141 [in Ukrainian].

- Berezovska, L., Yurkov, O., Synyshyna, M. (2016), "Gender aspects of students' choice of profession" [Henderni aspekty vyboru profesii studentamy], *Pedagogy and psychology of vocational education [Pedagogika i psykholohiya profesiynoyi osvity]*, № 4, p. 148–150 [in Ukrainian].
- Bewick, V., Cheek, L., Ball, J. (2003), "Statistics review 7: Correlation and regression", *Crit Care*, № 7 (6), p. 451–459. doi: 10.1186/cc2401.
- Buyul, A., Zefel, P. (2005), *SPSS: Art of Information Processing. Analysis of Statistical Data and Restoration of Hidden Patterns [SPSS: iskusstvo obrabotki informatsii]*, DiaSoftUP LLC, Saint Petersburg.
- Diomidova, N. Yu. (2016), "Mental states of successful and unsuccessful students in the exam situation" [Psykhichni stany uspishnykh ta neuspishnykh studentiv u sytuatsiyi ispytu], *Psychology and personality [Psykholohiya i osobystist]*, № 1 (9), p. 119–128 [in Ukrainian].
- Igumnova, O. B. (2013), "Model and program of psychocorrection of negative mental states of university students" [Model ta prohrama psykhokorektsiyi nehatyvnykh psykhichnykh staniv studentiv VNZ], *Bulletin of the National University of Defense of Ukraine [Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrayiny]*, № 5 (36), p. 215–221 [in Ukrainian].
- Khan-Woehle, S. (2015), "Emotional Ability Among College Students: An Exploration of Gender Differences", *Journal of Young Investigators*, № 29 (4), p. 18–23.
- Lys, Yu. S. (2016), "Research of a functional condition of students in the course of training" [Doslidzhennya funktsionalnoho stanu studentiv u protsesi navchannya], *Collection of scientific works of Kharkiv University of the Air Force [Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho universytetu Povitryanykh Syl]*, № 3 (48), p. 208–211 [in Ukrainian].
- McCluskey, A., Ghaaliq Lalkhen, A. (2007), "Statistics I: data and correlations", *Continuing Education in Anaesthesia Critical Care & Pain*, № 7 (3), p. 95–99, <https://doi.org/10.1093/bjaceaccp/mkm012>.
- Mukaka, M. (2012), "A guide to appropriate use of Correlation coefficient in medical research", *Malawi Med J.*, № 24 (3), p. 69–71.
- Pelch, M. (2018), "Gendered differences in academic emotions and their implications for student success in STEM", *International Journal of STEM Education*, № 33. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40594-018-0130-7>.
- Ratner, B. (2009), "The correlation coefficient: Its values range between +1/–1, or do they?", *Journal of Targeting, Measurement and Analysis for Marketing*, № 17, p. 139–142. <https://doi.org/10.1057/jt.2009.5>.
- Spruijt, A., Jaarsma, A. D. C., Wolfhagen, H. A. P., Beukelen, P., Scherpbier, A. J. J. A. (2012), "Students' perceptions of aspects affecting seminar learning", *Medical Teacher*, № 34 (2), p. 129–135, DOI: 10.3109/0142159X.2012.644829.
- Weis, M., Heikamp, T., Trommsdorff, G. (2013), "Gender differences in school achievement: The role of self-regulation", *Frontiers in Psychology*, № 4, p. 442.